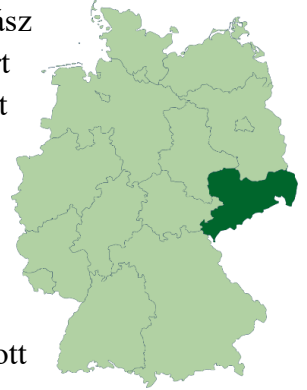


# BÖLCS FRIGYES

III., avagy Bölcs Frigyes (német nevén Friedrich III., der Weise) szász választófejedelem (azaz egyike azon fejedelmeknek, akik a német császárt választották). A „bölcs” jelzőt azért a politikáért kapta, amellyel a rábízott területeket irányította. Békességre törekedett, és óvatos taktikájával el is érte, hogy uralkodása alatt a szász választófejedelemség nem sodródott háborús helyzetbe. Ez abban az időben igen ritkának számított. Katonáskodás helyett a tudományok és a művészetek felvirágoztatását tűzte ki célul.

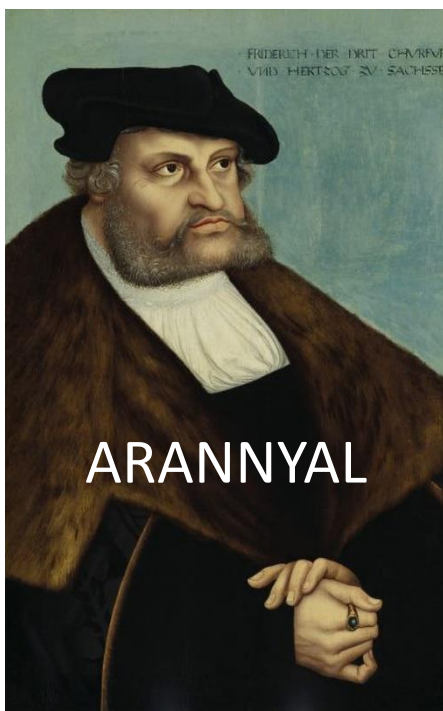


Wittenbergben vártemplomot és egyetemet építtetett. Ezen az egyetemen tanított Luther Márton és Melanchthon Fülöp (Philipp Melanchthon) is.

Frigyes választófejedelem lelkes híve volt Luther Mártonnak, a teológia doktorának, illetve az általa hirdetett reformeszméknek, annak ellenére, hogy ő maga megmaradt a katolikus szertartások mellett, és misét mondatott saját kápolnájában. Bármennyire szerette és tisztelte is Luthert, még az ő hatására sem vált meg hatalmas ereklyegyűjteményétől, melyet hosszú évek alatt, pénzt nem kímélve gyűjtött össze. Az akkori tévtanok szerint, ha valaki az ereklyék előtt imádkozott, purgatóriumi szenvedéstől menthette meg magát. E gondolat alapján a fejedelem gyűjteménye kétmillió napi szenvedéstől lett volna képes megváltani. Luther többször is elmarasztalta az ereklyék miatt egyetlen védőbástyáját, Frigyeset, kemény hangú leveleket írva neki, amelyekben nem takarékoskodott a gúnyos megjegyzésekkel, amelyekkel a gyűjteményt illette.

Ennek ellenére Bölcs Frigyes mindvégig toleránsan viselkedett az ő „doktorjával” szemben. Amikor a császár Luthert a wormszi birodalmi gyűlésen birodalmi átokkal sújtotta, s ezzel védtelenné tette életét, Frigyes furfangosan úgy tett, mintha elraboltná őt, ezzel megmentve őt a máglyahaláltól, és György lovag álnév alatt wartburgi várában rejtegette.

**Melyikük lehet Bölcs Frigyes? Jegyezd fel a helyes képen lévő kulcsszót!**



# LUTHER MÁRTON

Luther Márton – eredeti nevén Martin Luther – 1483. november 10-én jött világra Eisleben városában. Első gyermekként született, s édesapja minden nélkülözhető garast elsőszülött fia képzésére fordított, mert jó hírű jogászt és úriembert akart faragni Márton fiából.

A jó eszű fiú 1505-ben, 22 évesen magiszter lett. Apja rendkívül büszke volt rá, és remélte, hogy fia mint végzett jogász a választófejedelem udvarában kap majd állást.

Ámde a legenda szerint 1505 nyarán, utazás közben egy akkora vihar lepte meg, ami halálfélelmet váltott ki Lutherből. A bányászok védőszentjéhez imádkozva fogadalmat tett: „Szent Anna, segíts! Ha élni hagysz, szerzetes leszek.” Mivel a vihart túlélte, fogadalmának megfelelően – apja fenyegetésének ellenére – beállt szerzetesnek az erfurti Ágoston rendbe, s egy évvel később letette a szerzetesi fogadalmat.

Ezután teológiát kezdett tanulni, s mikor ennek a doktorává vált, Bölcs Frigyes választófejedelem meghívta a wittenbergi egyetem bibliai tanszékének professzorává. 1514-ben pedig a városi templom prédikátorának nevezték ki.

Erre az időre esett a római Szent Péter templom építésének újabb lendülete. Az építkezés mérhetetlen pénzt emésztett fel. A költségek fedezésére találták ki a pápai udvarban a bűnbocsátó cédulák árusítását. Azt híresztelték, hogy megvásárlásával lelki üdvösséget biztosíthat az ember saját magának és már elhunyt szeretteinek is. Az árusítás harsány reklámfogásokkal történt. Az egyik szerzetes ezzel a verssel kínálta: „Mihelyt a pénz a perselyben csörren, a lélek már az égbe röppen.” Tulajdonképpen ez a felháborító, ostoba versike robbantotta ki a reformációt. Wittenbergbe ugyan nem jutottak el a cédulaárusok, mert egész Szászországból kitiltotta őket Bölcs Frigyes, de a vers megütötte Luther fülét, úgy, hogy belesendült.

Luther ekkor írta meg 95 tételben a megvitatasra szánt véleményét a bűnbocsánatról, s még több teológiai kérdéstről. E tételeket nagy, plakátszerű papírra írta fel, s 1517. október 31-én kiszegte a wittenbergi vártemplom kapujára. A következő napokra sok látogatót vártak Wittenbergbe, mert halottak napja körül mindig nagy tömeg nézte meg Bölcs Frigyes híres 1743 darabból álló ereklyegyűjteményét. Rájuk számított Luther mint hallgatóságra, s papjaikra mint vitapartnerekre.

Amikor Luther ezeket a tételeket megírta, nem gondolt egyházszakadásra. Még nagyszabású egyházújításra sem. Mégis hamarosan jelentkeztek ellenfelei, eretnekséggel kezdték vádolni, s a pápa is kihallgatásra hívta. Bölcs Frigyesnek többször is közbe kellett lépnie, hogy hatalma segítségével megvédje Luther életét.

Bár a pápa kiátkozta, bujdosnia kellett, mégis lefordította németre a Bibliát, és egyre sikeresebb, növekvő egyházat alapított, a Lutheránust, azaz az evangélikust.

**Melyik híres mondatát mondta Luther Márton a wormszi birodalmi gyűlésen, amikor tanai megtagadására szólították fel? Jegyezd fel a helyes szöveg alatt lévő kulcsszót!**

„Ich bin schwach, ich kann nicht mehr.”  
(Gyenge vagyok, nem bírom tovább.)

„Hier stehe ich, ich kann nicht anders. Gott helfe mir. Amen.  
(Itt állok, másként nem tehetek. Isten segítsen meg. Ámen.)

NEVE

HŐSE

# MELANCHTON FÜLÖP

(PHILIPP MELANCHTON)

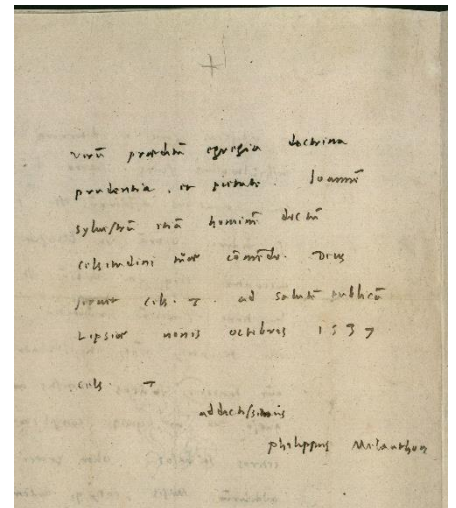


Melancthon Fülöp (1497–1560) reformátor teológus Luther Márton egyik legközelebbi barátja és munkatársa volt.

A mélyen vallásos, szelíd fiú tehetségének és remek tanárainak köszönhetően 16 éves korában már alapos görögnyelvtant írt, s huszonegy éves korában egyetemi tanár lett Wittenbergben. Előadásaira özönlöttek a hallgatók messze idegenből is. Mint tanár, a gyermekektől fogva a felnőttekig mindenkit olyan sikerrel tudott tanítani, hogy „Németország tanítója”-nak nevezték el. Ő az egyetlen, akit ezzel a címmel megtiszteltek.

Wittenbergben Luther és Melancthon között egyre mélyebb barátság alakult ki. Luther könnyen meg tudta győzni barátját a reformáció gondolatairól. A későbbi tárgyalásokon, ahol Luthernek a tanításai igaz voltát kellett megvédenie, Melancthon egyre fontosabb társa és segítőtje lett. Segített neki gondolatai rendszerezésében, világos megfogalmazásában, és igyekezett mérsékelni Luther heveskedő kitéréseit.

A lutheri teológia rendszerezése végül is Melancthon feladata lett: ő írta meg a reformáció tanainak első érvényes összefoglalását 1521-ben *Loci Communes* címmel és 1530-ban Luther és társai korábbi iratai alapján megírta a *Confessio Augustanát*, azaz az *Ágostai hitvallást*. A huszonnyolc hitcikkből álló irat nemcsak az evangélikusok hivatalos hitvallási irata lett, de a későbbiekben is meghatározta a protestantizmus minden nagyobb hitnyilatkozatát.



Melancthon kézírása

**Miben segítette Melancthon a wittenbergi egyetemen tanuló magyar diákokat?  
Jegyezd fel a helyes szöveg alatt lévő kulcsszót!**

Saját DÖK, azaz diákönkormányzati társaság létrejöttében. (Coetus Ungaricus)

A magyar diákok minél könnyebb hazajutásában (Transportus Ungaricus)

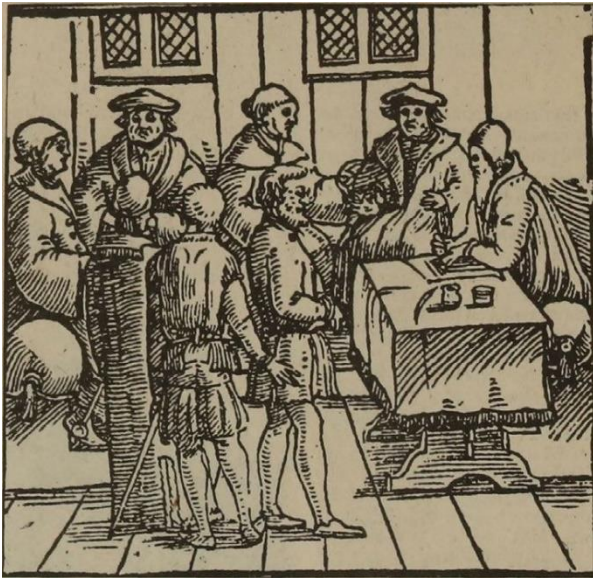
KÖSZIKLA

ABLAK

# DÉVAI BÍRÓ MÁTYÁS

Dévai Bíró Mátyás (Déva, 1500 körül – Debrecen, 1545) az első magyar reformátor.

Krakkói egyetemi évei után buzgó katolikus papként működött, de miután őt is megérintette a reformáció szele, 1529-ben beiratkozott a wittenbergi egyetemre, ahol közeli kapcsolatba került Melanchthon Fülöppel, sőt, sokan Luther asztaltársának is nevezték.



Magyarországra hazatérve rögtön bele is fogott a reformáció rendszerének, céljának pontokba foglalásába, azaz az 52 tételének megírásába. Majd kassai lelkészként bevezette a nemzeti nyelven történő Istentiszteletet, s több helységet is az evangélikus hitre térített. A reformáció oktatási programja szerint arra intett: mindenkinek el kell sajátítania az írás-olvasást, hogy „a község es olvashassa az szentírást”.

A protestáns elvek buzgó tanítása miatt sehol nem maradhatott hosszabb ideig, folyton menekülnie kellett. Többször bebörtönözték és kihallgatták, de ennek ellenére sem tudták visszatéríteni a római katolikus hitre.

Dévai Bíró Mátyás bécsi bírái előtt

**Buzgó működése miatt egy megtisztelő névvel illették Dévai Bíró Mátyást. Mi volt ez a név?**

**Jegyezd fel a helyes válasz alatt lévő kulcsszót!**

A magyar Luther

A hős prédikátor

**SZÍVEM**

**SIET**

# KÁLVIN JÁNOS

1509. július 10-én Franciaországban született Kálvin János (Jean Calvin), a reformáció egyik legnagyobb hatású hitújítója, a kálvinista, azaz református egyház megalapítója.

Egyetemi tanulmányai alatt hallott először a reformáció tanításairól, s ez nagyban befolyásolta további életét, mert innentől kezdve ő is a keresztyénység megreformálására törekedett. Korának egyik legolvasottabb embereként írásaival fokozatosan kapcsolódott be a hitvitákba, ahol a lutheri tanok mellett foglalt állást. Így ismerkedett meg Melanchton Fülöppel is, akivel különösen jó kapcsolatot alakított ki.

Az inkvizíció (a római katolikus egyházi törvényszék) elől Svájcba menekült, és itt írta meg aztán – mindössze 26 évesen – élete fő művét, A keresztyén vallás rendszere című munkáját.

Legismertebb munkássága is Svájcban kötődik, hiszen Genfben egy nagyon szigorúan kormányzott protestáns közösséget hozott létre. Rendet, fegyelmet, erkölcsös, puritán életmódot akart megteremteni a városban, ami ugyan sok ember szemében nem tette őt népszerűvé, de a reformátor nem is ezért dolgozott, hitt abban, hogy amit tesz, az Istentől való.

Hihetetlenül szorgalmas, sokat dolgozó ember volt. Fegyelmezett és puritán életvitel szempontjából élen járt. Visszafogottsága a magánéletben is figyelemre méltó volt, keveset evett, ivott és aludt, egyszerű háztartása volt és szerény jövedelemmel rendelkezett. Gyenge testalkatú, beteges embernek ismerték, akit állandó fejfájás gyötört.

Luther és a nála 20 évvel fiatalabb Kálvin személyesen soha nem találkoztak, de levelezéseikben mindig nagyon barátságos, elismerő hangvétellel nyilatkoztak egymásról.

Kálvin hatása nem csak szűk környezetében érvényesült. A történelemben nincs szembeütközőbb példa olyan férfira, aki ennyire kevés személyes népszerűséggel ilyen nagy hatással lett volna az emberekre.



**A két állítás közül melyik a kálvinizmus hatása, amelyet a kultúránk szempontjából az egyik legnagyobb hatásnak tartanak?  
Jegyezd fel a helyes válasz alatt lévő kulcsszót!**

Az a szemlélet, ami szerint a munka nem alacsonyrendű, nem lehetőleg kerülendő tevékenység, hanem tiszteletre méltó és dicső eszköz, amellyel Isten megerősíti az általa teremtett világot.

Az a szemlélet, hogy nem szükséges humor az életben.

LÁBNYOMOM

VIZES

# KÁROLI GÁSPÁR

Ki volt Károli Gáspár?

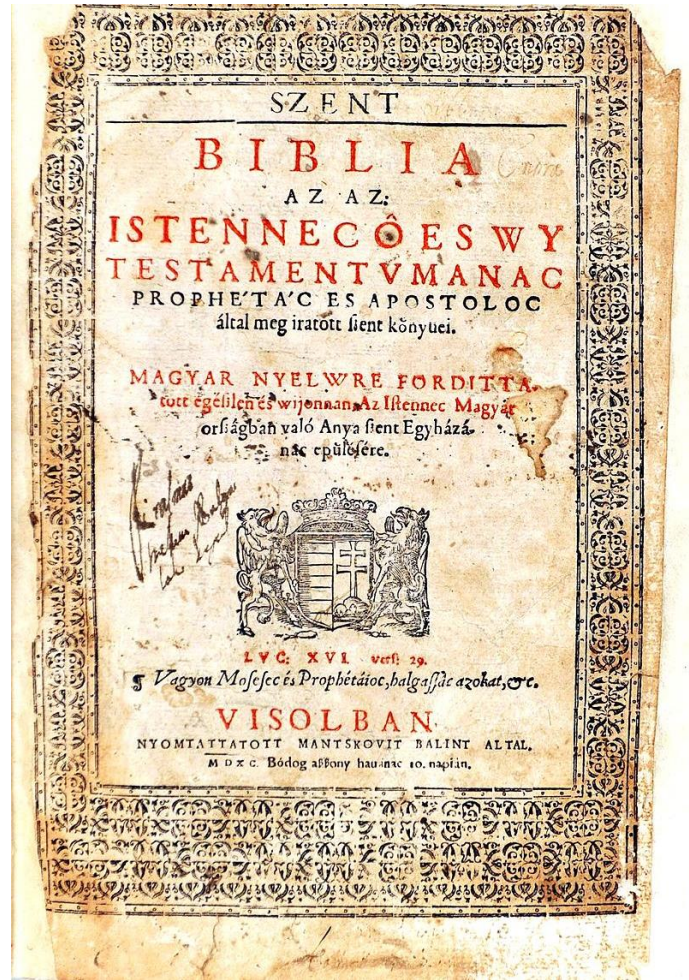
Nagyon keveset tudunk róla: úgy tűnik azért, mert szándékosan a háttérbe vonult. Még neve írásmódja sem biztos: nem tudjuk, hogy a bibliakiadások címlapjának higgyünk-e, amelyek a 17. század vége óta „Károli”-ként nevezik meg, vagy gönci szobrának feliratát vegyük alapul, ahol „Károlyi” olvasható?

Még a születési évét sem lehet biztosra venni, valamikor 1529-ben jött a világra Nagykárolyban. Eredeti nevét, mely Radicsics Gáspár volt, szülővárosáról később Carolira vagy Caroliusra változtatta.

Egy dolgot azonban biztosan tudunk: egy lelkes, szorgalmas, tudós csapat segítségével ő fordította le első ízben magyar nyelvre a teljes Bibliát. A munkát 1590-ben fejezték be. Az óriás méretű könyvből 700-800 példányt nyomtattak ki. Ebből mára 57 maradt fenn, 24 Magyarországon található.

Próbáljuk meg megfejtetni, s ízelgessük kicsit ma már nehezebben érthető előszavát:

„Nem tudom, hogy a prédikátorokat vádoljam, hogy volt darabonként a Bibliának valami része megfordítva, de mindenestől fogva egészen ezideig a mi országunkban, a mi nyelvünkön nem volt. Meggondolván azért az anyaszentegyháznak a mi nemzetségünk között e dologban való fogyatkozását és jövőendő épülését, az Istennek nevével segítségül híván hozzákezdettem egynehány jámbor tudós atyafiakkal, kik nékem a fordításban segítséggel voltak, s meg nem szüntem addig mígnem véghöz vittem a Bibliának egészlen megfordítását. Munkálkodtam közel három esztendeig nagy fáradsággal, testi töredelemmel, de oly buzgósgós szeretettel, hogy én szempillantásig e nagy munkát el nem untam, hanem nagy serénységgel és szeretettel munkálkodtam, mígnem elvégezém azt.”



**A Göncön lefordított Bibliát melyik városba nyomtatták ki?**

**Jegyezd fel a helyes válasz alatt lévő kulcsszót!**

Budapesten nyomtatták ki.

**TULIPÁN**

Vizsolyban nyomtatták ki.

**ERZSÉBET**

## Felhasznált irodalom:

Bölcs Frigyes:

<https://www.evangelikus.hu/luther-marton> (Luther Márton arcképe)

<https://www.evangelikus.hu/hitunk/fogalomtar/luther-marton/bolcs-frigyes> (Bölcs Frigyes arcképe is)

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Szászország#/media/Fájl:Deutschland\\_Lage\\_von\\_Sachsen.svg](https://hu.wikipedia.org/wiki/Szászország#/media/Fájl:Deutschland_Lage_von_Sachsen.svg)  
(térkép is)

Luther Márton:

<https://www.evangelikus.hu/luther-marton> (vízjel kép is innen van)

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Luther\\_Márton](https://hu.wikipedia.org/wiki/Luther_Márton)

<https://www.teso.blog/2017/01/27/best-reformacio-1-luther-marton/>

Bottyán János: Hitünk hősei, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1985.

Melanchthon Fülöp:

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Philipp\\_Melanchthon](https://hu.wikipedia.org/wiki/Philipp_Melanchthon)

<https://www.evangelikus.hu/hitunk/fogalomtar/luther-marton/melanchthon-fulop> (Melanchthon arcképe)

[https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/felszitolod\\_az\\_erdeklodest\\_a\\_tudomanyok\\_irant](https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/felszitolod_az_erdeklodest_a_tudomanyok_irant) (kézirat fotó)

Bottyán János: Hitünk hősei, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1985.

Dévai Bíró Mátyás:

<https://zope.lutheran.hu/honlapok/protestans/erdely/deva/devaibiromatyas?detail=1> (kép is)

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Dévai\\_Bíró\\_Mátyás](https://hu.wikipedia.org/wiki/Dévai_Bíró_Mátyás)

Kálvin János:

<https://mult-kor.hu/cikk.php?id=41210&pIdx=4&print=1>

<https://rubicon.hu/kalendarium/1509-julius-10-kalvin-szuletese>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Kálvin\\_János](https://hu.wikipedia.org/wiki/Kálvin_János) (emlékérem gif is)

Bottyán János: Hitünk hősei, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1985.

Károli Gáspár:

Bottyán János: Hitünk hősei, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1985.

Szabó András: A rejtőzködő bibliafordító – Károlyi Gáspár, Kálvin Kiadó 2012.

[https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%A1rolyi-biblia#/media/F%C3%A1jl:Vizsolyi\\_biblia.jpg](https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%A1rolyi-biblia#/media/F%C3%A1jl:Vizsolyi_biblia.jpg)